

УДК 658.15

Н.І.ШИФРІНА

Харківський національний економічний університет

ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено морфологічний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття фінансового стану діяльності підприємства. Досліджено і систематизовано їх сутність, основні характеристики, переваги та недоліки. Удосконалено теоретичне обґрунтування змісту поняття «фінансовий стан», що з різних сторін характеризує можливості й напрями розвитку підприємства.

Проведен морфологический анализ теоретических подходов к определению понятия финансового состояния деятельности предприятия. Исследована и систематизирована их сущность, основные характеристики, преимущества и недостатки. Усовершенствовано теоретическое обоснование содержания понятия «финансовое состояние», которое с разных сторон характеризует возможности и направления развития предприятия.

The morphological analysis of theoretical approaches to definition of concept of a financial condition of activity in an enterprise has been carried out. It is investigated and systematized their essence, the basic characteristics, advantages and lacks. The theoretical substantiation of the maintenance of concept «financial condition» which from the different parties characterizes possibilities and directions of development of the enterprise has been improved.

Ключові слова: фінансовий стан, платоспроможність, фінансова незалежність, фінансові ресурси, фінансові можливості.

Адекватна оцінка фінансового стану, залучення і високоефективне використання фінансових ресурсів потребує з'ясування і уточнення сутності ключового поняття, що є одним із основних проблемних і суперечливих питань теорії фінансових обчислень.

Теоретичні підходи до визначення поняття «фінансовий стан» підприємства знаходять відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків. Зокрема, Г.В.Савицька розглядає поняття «фінансовий стан» як стан капіталу в процесі його кругообігу [1]; М.Я.Дем'яненко зосереджується на результаті реалізації всіх елементів фінансових відносин підприємства [2]. На особливу увагу заслуговує визначення поняття «фінансовий стан», запропоноване М.Д.Білик, як фінансової спроможності підприємства забезпечити певний рівень фінансування [3]. Особливості визначення фінансового стану підприємств як рівень забезпечення економічного суб'єкта коштами знайшли своє відображення в дослідженнях А.Б.Борисова [4] та ін.

Дослідження показують, що існує багато теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий стан» підприємства, він розглядається як економічна категорія, сукупність показників, фінансова спроможність, комплексне поняття, характеристика певних сторін фінансово-господарської діяльності та ін. Це обумовлює актуальність уточнення

сутності й основних характеристик даного терміну.

Метою статті є дослідження і систематизація теоретичних підходів до визначення поняття фінансового стану діяльності підприємства, з'ясування й уточнення сутності й основних характеристик даної економічної категорії.

Сутність оцінки фінансового стану підприємства полягає в отриманні повної, достовірної й своєчасної інформації щодо фінансових можливостей підприємства, визначенні змін, тенденцій розвитку та факторів впливу. Об'єктом аналізу може бути підприємство, його структурний підрозділ, а також господарська операція.

Суб'єктами аналізу є користувачі фінансової інформації щодо діяльності підприємства, які безпосередньо або опосередковано зацікавлені в її отриманні.

Оцінка фінансового стану діяльності підприємства допомагає своєчасно вирішувати питання поліпшення поточного руху фінансових ресурсів, їх формування та використання, планування економічної діяльності. На її основі будується фінансове забезпечення стратегії й тактики підприємства на перспективний період.

Як зазначає М.Д.Білик, фінансовий стан – це важлива характеристика економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі. Він значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловій співпраці, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства і його партнерів з фінансових та інших відносин [3].

Позитивні та негативні впливи зовнішнього та внутрішнього середовища відображаються на діяльності підприємства, що покращує або погіршує його фінансовий стан.

Ю.С.Цал-Цалко звертає увагу, що задовільний фінансовий стан характеризується стійкою платоспроможністю та фінансовою незалежністю підприємства, забезпеченістю власними оборотними активами та ефективним використанням ресурсів. Незадовільний фінансовий стан свідчить про неефективне розміщення та використання ресурсів, незадовільну платоспроможність, наявність простроченої заборгованості, недостатню фінансову стійкість у зв'язку з несприятливими тенденціями розвитку господарської діяльності [5].

Морфологічний аналіз поняття «фінансовий стан» дозволяє зробити висновок, що існують різні теоретичні підходи до його визначення (табл.1). Фінансовий стан розглядається як економічна категорія, сукупність показників, фінансова спроможність підприємства, комплексне поняття, характеристика певних сторін фінансово-господарської діяльності та ін. Це обумовлює необхідність уточнення сутності

даного поняття.

Таблиця 1 – Морфологічний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий стан»

Визначення терміну	Автор	Джерело
1	2	3
Складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообороту і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку.	Г.В.Савицька	[1, с.577]
Комплексне поняття, що відображає якісну сторону виробничої та фінансової діяльності ті є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства.	М.Я.Дем'яненко	[2, с.507]
Реальна (на фіксований момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою.	М.Д.Білик	[3, с.122]
Рівень забезпечення економічного суб'єкта коштами для здійснення господарської діяльності, підтримки нормального режиму роботи й своєчасного проведення розрахунків.	А.Б.Борисов	[4]
Визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів економічних систем, реальні та потенційні фінансові можливості.	Ю.С.Цал-Цалко	[5, с.296]
Комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.		[6]
Характеристика, на певний момент часу, спроможності матеріально-фінансових потоків капіталу за всіма фазами циклу кругообігу капіталу забезпечувати правильні пропорції, незважаючи на збурюючі процеси.	В.А.Забродський, Н.А.Кизим	[7, с.25]
Характеристика фінансової конкурентоздатності суб'єкта господарювання (тобто платоспроможності, кредитоспроможності), використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами що халяють.	Н.І.Верхоглядова	[8, с.7-8]
Характеризується розміщенням коштів підприємства, джерел їх формування та фінансовою стійкістю.	В.Г.Федоренко, Е.Р.Якушев, Т.В.Гаврилова	[9, с.26]
Результат фінансово-господарської діяльності.	Л.А.Тижненко	[10, с.74]

Продовження табл.1

1	2	3
Характеризується ліквідністю балансу, фінансовою стійкістю й платоспроможністю, оцінка яких здійснюється за допомогою відносних показників, заснованих на порівнянні різних груп активу та пасиву балансу.	А.Л.Хотомлянський, М.Д.Белявцева, В.М.Чаплинська	[11, с.228]
Характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування та використання фінансових засобів організації.	Г.Б.Поляк	[12, с.335]
Характеризується системою показників, що відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу.	А.Г.Семенов, О.О.Сропутова, Т.В.Перекрест, А.В.Лисенко	[13, с.50]
Наявність у підприємств, фірм, компаній, підприємств та ін. фінансових ресурсів і грошових коштів, необхідних для раціональної господарської діяльності, грошових розрахунків з іншими суб'єктами господарювання та державними органами.	С.В.Мочерний, Я.С.Ляріна, О.А.Устенко, С.І.Юрій	[14, с.508]
Сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства		[15]

Проаналізовані трактування свідчать, що переважна більшість науковців на перший план висуває таку характеристику фінансового стану, як сукупність (система) показників. На наш погляд, заслуговує на увагу той факт, що фінансовий стан підприємства є об'єктивною економічною категорією, що може бути оцінена з більшою або меншою глибиною й вірогідністю деякою множиною показників. Ці показники, будучи випадковими величинами, можуть давати підстави для прийняття управлінських рішень в умовах неповної визначеності. До таких показників належать: конкурентоздатність, фінансова стабільність, платоспроможність, результативність господарської діяльності й ін., які, при всій їх значимості, характеризують лише окремі аспекти фінансового стану підприємства.

Деякі трактування поза увагою залишають той факт, що більшість фінансових показників можна розглядати як величини, що характеризуються тимчасовими (динамічними) рядами, дослідження яких як у ретроспективі, так і в перспективі представляє інтерес протягом періодів часу певної тривалості. Виходячи з цього, оцінка показників у певний момент часу може не враховувати тенденції у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Наявність фінансових ресурсів є необхідною, але не достатньою

умовою для оцінки раціональності господарської діяльності, що відображається у фінансовому стані підприємства.

Визначення фінансового стану підприємства як відображення тільки якісної сторони господарської діяльності, по атрибутивних ознаках, є оцінним, в його основі повинні лежати також і кількісні дані.

Сукупність показників, на основі яких надається висновок щодо фінансового стану, можна умовно віднести до трьох напрямів розвитку, які з різних сторін характеризують можливості підприємства: оперативні, тактичні та стратегічні (табл.2). Оперативні можливості відображають поточний стан фінансово-господарської діяльності (вчасне погашення поточних зобов'язань, забезпечення виробничої діяльності та ін.). Тактичні характеризують можливість досягнення короткострокових локальних напрямів розвитку (збільшення прибутковості, модернізація обладнання, підвищення продуктивності, інвестування та ін.). Стратегічні можливості підприємства відображають перспективи щодо залучення, розміщення та координації необхідних ресурсів для досягнення бажаного рівня розвитку в довгостроковій перспективі (зміна масштабів діяльності, одержання відповідної долі ринку, певного рівня конкурентоздатності та ін.).

Таблиця 2 – Напрями розвитку підприємства, що відображаються за допомогою системи показників фінансового стану

Система показників фінансового стану	Напрями розвитку підприємства		
	оперативні	тактичні	стратегічні
	Поточний стан фінансово-господарської діяльності	Можливість досягнення короткострокових локальних напрямків розвитку	Перспективи щодо залучення, розміщення та координації необхідних ресурсів для досягнення бажаного рівня розвитку у довгостроковій перспективі

Таким чином, доцільно зробити висновок, що фінансовий стан підприємства – це об'єктивна комплексна категорія, яка за допомогою системи показників визначає його оперативні, тактичні та стратегічні можливості в фінансово-економічному аспекті.

Напрямами подальшого дослідження є систематизація переваг та недоліків існуючих методик діагностики фінансового стану підприємств та розробка пріоритетних напрямків їх удосконалення і можливостей перспективного застосування на підприємствах України з урахуванням широкого спектру мікроекономічних факторів.

1.Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. – К.: Знання, 2007. – 668 с.

- 2.Фінансовий словник-довідник / М.Я.Демяненко, Ю.Я. Лузан, П.Т.Саблук та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
- 3.Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси України. – 2005. – №3. – С.117-128.
- 4.Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2003. – 895 с.
- 5.Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія практика та інтерпретація: Монографія. – Житомир: Житомир. держ. технолог. ун-т, 2004. – 506 с.
- 6.Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. за №22.
- 7.Забродский В.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования финансово-экономических систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 108 с.
- 8.Верхоглядова Н.І. Фінансовий стан суб'єктів господарської діяльності промислових підприємств: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – 204 с.
- 9.Федоренко В.Г. Оцінка та діагностика фінансового стану підприємств / В. Г. Федоренко, Е. Р. Якушев, Т. В. Гаврилова // Економіка та держава. – 2004. – №1. – С.26-29.
- 10.Тыжненко Л.А. Значение комплексной оценки финансового состояния для осуществления финансово-хозяйственной деятельности предприятия // Економіка розвитку. – 2006. – № 2. – С.74-77.
- 11.Хотомлянський А. Л. Анализ показателей финансового состояния предприятия / А. Л. Хотомлянський, М. Д. Белявцева, В. М. Чаплинская // Вестник Приазов. гос. техн. ун-та: Сб. науч. тр. – Мариуполь, 1996. – №2. – С.228-234.
- 12.Фінансовый менеджмент / Под ред. акад. Г. Б. Поляка. – М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2004. – 527 с.
- 13.Фінансова стратегія в управлінні підприємствами: Монографія / А. Г. Семенов, О. О. Єропутова, Т. В. Перекрест, А. В. Лисенко. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 188 с.
- 14.Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 О-Я / [С. В. Мочерний, Я. С. Ляріна, О. А. Устенко, С. І. Юрій] ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 563 с.
- 15.Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено Міністерством фінансів України, Фондом державного майна України від 26.01.2001 р. за №49/121.

Отримано 30.09.2010

УДК 336.2(477)

С.О.КОВАЛЕНКО, канд. екон. наук

Харківський інститут фінансів

Українського державного університету фінансів і міжнародної торгівлі

СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядається сутність грошових потоків, приділено увагу розподілу потоків грошових коштів за видами діяльності, визначено напрями підвищення ефективності управління грошовими потоками на підприємстві.

Рассматривается сущность денежных потоков, исследованы основы распределения потоков денежных средств по видам деятельности предприятия, определены направления повышения эффективности управления денежными потоками субъектов хозяйственной деятельности.